
O počátcích české orální historie a našeho studijního programu

Miroslav Vaněk: Dobrý rozhovor je jako šichta v dole

Prof. PaedDr. Mgr. Miroslav Vaněk, Ph.D., je historik soudobých dějin a průkopník orální historie v České republice. Od roku 2000 byl ředitelem Centra orální historie při Ústavu pro soudobé dějiny Akademie věd, v letech 2010–2012 byl prezidentem mezinárodní Asociace orální historie. Na Fakultě humanitních studií Univerzity Karlovy působil od roku 2006, v roce 2008 zde založil magisterský obor *Orální historie - Soudobé dějiny*, který do roku 2023 též garantoval.

Původně jste vystudoval učitelství pro první stupeň ZŠ. Jak odtamtud vedla cesta k orální historii?

No ono zcela původně jsem chtěl jít studovat historii, ale jsem 61. ročník a to znamenalo studium před rokem 1989. Vezmu to trochu zeširoka: jsem z Teplic a tam jsem od patnácti let tehdejším smogem dost trpěl na průdušky. Skoro jsem kvůli zdravotnímu stavu přestal chodit do školy (byl jsem díky tomu i trošku záškolák) a musel jsem opakovat jeden ročník gymnázia, protože jsem byl třináctkrát neklasifikován, měl jsem 560 zameškaných hodin a jedinou jedničku z chování, protože jsem měl všechno omluvené. Rodiče se mi i díky těmto okolnostem rozhodli pomoci a odstěhovali se mimo Severočeský kraj do malé vesnice u Plzně. Protože jsem ve škole neměl moc dobrý prospěch, tak mi připadalo, že se na vysokou školu můžu hlásit maximálně do Plzně, a tam jediné, co připadalo v úvahu, byla Pedagogická fakulta. Moje maminka byla učitelka, můj děda také – všude samí učitelé, bylo to svým způsobem prokletí. Ale dnes jsem za to rád. Učím sice dospělé lidi, ale některé věci jsou si dost podobné. Tenkrát měli otevřený obor čeština-dějepis, který půl roku před zkouškami zrušili a místo toho vypsali obory dva: čeština-občanka a ruština-dějepis. Rázem se z obou staly obory politické. Já sice rozhodně nepocházím z rodiny disidentů, ale moji rodiče nebyli ani členové ROH, takže jsem se tam nedostal. A jednoho dne, to už bylo po maturitě, na mě vypadly ze schránky dvě obálky. Jedna mě povolávala na dvouletou základní vojenskou službu a druhá byla pozváním k doplňovacím zkouškám na Pedagogickou fakultu, ale na obor první stupeň základní školy. Volba byla jasná.

Zvolil jste tedy děti?

Ano. Dvouleté vojny jsem se obával a kupodivu nikoho v rodině nenapadlo, že bych to mohl zkusit uhrát na modrou knížku. Šel jsem tedy na učitelství pro první stupeň a ihned jsem se chtěl hlásit na dějepis, ale řekli mi, že musím nejdřív vystudovat 1. stupeň ZŠ. Vystudoval jsem tedy, udělal přijímací zkoušky na češtinu-dějepis a šel na rok na vojnu. Druhou

školu jsem pak studoval dálkově; díky tomu dnes našim kombinovaným i prezenčním studentům dobře rozumím. Myslel jsem, že budu učit, ale docela jsem trpěl. Nejsem moc pořádný a nešla mi administrativa, v třídních knihách jsem škrtal obráceně a časem mě ve sborovně vylepovali na nástěnku, že jsem nesplnil úkoly, a dostával jsem puntíky, zrovna jako ty děti. V tomhle smyslu jsem to špatně snášel. Děti jsem měl moc rád, to bylo výborné, i když i tam přicházely chvílky hrůzy. Když jsme například jeli do divadla do města, bral jsem si lbalgin před akcí i po ní: děti samozřejmě vyváděly a na mě se za to snašel hněv uvaděček, šatnářek, cestujících v tramvaji... Ale zpět k historii. V roce 1990 jsem navštívil veřejnou přednášku Václava Havla na Filosofické fakultě, kde kromě jiného mluvil o tom, že nikdo z historiků dosud nepožádal o záznamy rozhovorů mezi vznikajícím Občanským fórem a odstupující Komunistickou stranou Československa. Když jsem z té přednášky, kde bylo zhruba 200 lidí, odcházel, pořád mi to šrotovalo v hlavě, takže jsem nelenil, vzal svůj psací stroj a napsal Václavu Havlovi dopis, že bych o ty nahrávky stál. Po šesti týdnech mi přišla odpověď od Ladislava Kantora, prvního sekretáře, který mě odbyl s tím, že si snad nemyslím, že pan prezident někde poleze po kolenou a bude mi hledat ty nahrávky. Ale za dalších čtrnáct dní mi přišel druhý dopis od osobního tajemníka Václava Havla Vladimíra Hanzela a ten mi psal, že mi to všechno pošle, ale že už přepisy těch nahrávek vydává v knize *Zrychlený tep dějin*. Tu mi poslal a do úvodu uvedl, že o nahrávky projevil zájem jen Ústav pro soudobé dějiny a jakýsi Miroslav Vaněk (jaká to náhoda, v Havlových hrách vystupuje Ferdinand Vaněk). Za měsíc jsem pak dostal dopis od pana doktora Otáhal, který v té době s Vilémem Prečanem zakládal Ústav pro soudobé dějiny. Tím dopisem mě zvali ke spolupráci, nastoupil jsem tedy jako volná vědecká síla a chodil tam po škole xeroxovat, třídit materiály a tak. V roce 1991 mi pak Vilém Prečan nabídl v Ústavu místo a myslím, že tehdy jsem byl první a poslední, kdo odmítl. Už jsem měl totiž rodinu a plat tam byl ještě horší než na základce. Dál jsem tam ale docházel. Pan Prečan nicméně přišel za nějakou dobu podruhé a místo mi nabídl znovu s tím, že budu mít stejný plat jako na té škole. To už jsem přijal. Díky téhle náhodě a také díky určitému úsilí (na tu přednášku přišla spousta lidí a mohli napsat taky) jsem se tedy dostal do Ústavu pro soudobé dějiny. Z Pedagogické fakulty jsem ale nebyl odborně připravený na práci historika-výzkumníka, uměl jsem jen učit. Co se týká odborné kvalifikace, všechno jsem se učil znovu a historik se ze mě stal až v Ústavu pro soudobé dějiny.

Tedy jste začal s orální historií?

Ještě ne. Začínal jsem jako "klasický" historik – když jsem nastoupil, nemohli jsme si vybírat témata. Pan Otáhal mě pořád přemlouval, abych zpracoval ekonomickou problematiku z historického pohledu, já jsem tomu ale vůbec nerozuměl, zpěčoval se a prosazoval, že je pro nás důležité životní prostředí, takže to mě potom tehdejší vedení ÚSD nechalo dělat. S orální historií jsme začínali až v letech 1995–1996. To jsme získali první útržkovité náznaky z různých konferencí, například z Budapešti nebo z Německa, že něco takového existuje. Tady nebylo nic.

Dá se tedy říct, že jste orální historii v Čechách založil?

Já bych řekl, že jsem ji spíš pomohl ustanovit. S pamětníky se tu samozřejmě pracovalo, ale to nebyla orální historie. Historik měl dopředu vytvořená schémata, která znal z archivů, a nahrávky s pamětníky jen popisovaly a ilustrovaly, jak si dané události pamatují. V orální historii je to obráceně: pramen k nám hovoří a my ho nezasazujeme do předem připravených kulí. Rozhovory tak poskytují platformu pro otázky a nové směry bádání. Z toho vyplývá obrovská odpovědnost. Historik má samozřejmě odpovědnost vždy, ale u orální historie je důraz na etiku ještě větší. Když budete chtít, uděláte blbce, zlosyna nebo naopak téměř inteligenta či hrdinu z každého. Je to neuvěřitelná zbraň, závazek a privilegium. Teprve když jsme začali pracovat s pamětí, subjektivitou vyprávění a jeho analýzou, to začala být orální historie. Byli jsme v tom hodně ovlivněni ze západu (Spojené státy, západní Německo, Velká Británie), na východě nebylo nic. Dnes už jsme ale nechali ostatní postkomunistické země daleko za sebou.

Čím se orální historie vyznačuje? Jak se liší na jedné straně od historie tradiční a na druhé straně třeba od toho, jak si spolu povídáme my?

To je těžká otázka. My hodně mluvíme o interdisciplinaritě: orální historie je průřezová. Není to metoda výhradně pro historiky, může sloužit i etnologům či sociologům. Ale právě v té interdisciplinaritě je i nebezpečí: že visí ve vzduchoprázdnu a každý ji bude používat trochu jinak. Někdy se stává, že badatelé používají orální historii, ale neztotožňují se s ní a nakonec řeknou: "Já jsem stejně především sociolog nebo etnolog." My jsme tady na katedře orální historie zaměřeni na soudobé dějiny a studenty formujeme s vizí, že oni v tom budou specialisté. Ono se někdy řekne, že je to banalita – nechat někoho nahrávat, on si tam něco říká, pak to přepsat a je z toho kniha, to je jednoduché. Ale ta metodika je mnohem složitější. V prvním plánu nahráváme vědomě otevřené rozhovory, kde narátoři sami, bez větší pomoci strukturují a formují běh svého života, pak první rozhovory v týmu analyzujeme, dochází ke druhé schůzce, která je více dialogická, a tak dále. Jde nám o získání pramene, který dá historii nový rozměr. K rozměru faktickému (event history) chceme přidat i rozměr paměti (human history). Orální historie je jako spojnice trojúhelníka: jedna strana je fakticita, druhá paměť, která je ve společnosti, a zprostředkování mezi nimi může tvořit, pakliže je kvalitní, orální historie. Není to ani fakticita, ani paměť, je to jinak vnímaná historie. Podle mého názoru nelze orální historii praktikovat bez akceptování tří pilířů, které ji tvoří: za prvé historický i současný kontext – abych věděl, co ti lidé vyprávějí a proč to tak vyprávějí. Lidé se v rozhovorech často vyhraňují vůči současné situaci a s tím si musíme poradit. Bez znalosti kontextu by vyprávění narátorů mohlo sklouznout k jakémusi černobílému pohádkovému vyprávění. Druhým pilířem je etika. Zpovídání musejí být v každé chvíli informování o tom, co s jejich vzpomínkou chceme dělat, jak budeme postupovat, kde budou jejich výpovědi uloženy, jaký k nim bude přístup. Orální historie je založena na důvěře, vy své narátory nesmíte zradit, i když máte pocit, že jste získali sólokapra, a to nás odlišuje od žurnalistiky. Natočili jsme rozhovory, které jsme nikdy nezveřejnili; předem jsme věděli, že by šlo o dehonestující díla. Konec konců s některými žurnalisty či dokumentaristy, kteří o sobě tvrdili, že jsou rovněž orální historici, jsme učinili špatnou zkušenost. Měl jsem videa s bývalými komunistickými funkcionáři, třeba s Milošem Jakešem, a oni ho sestříhali tak, že z něj udělali úplného hlupáka. Neříkám, že je Miloš Jakeš plný intelektuálních výbojů, ale když jsem jej poslouchal v kontextu doby a toho, co říkal,

zas tak hloupé to z hlediska jeho vidění světa nebylo. Etika vám říká, že nejste soudce těch lidí, že jen zprostředkujete hlas dějinám. Kdybychom ho nezprostředkovali, další generace historiků by nám to po právu vyčetly, zrovna tak, jako to já vyčítám starším historikům. Orální historie velmi souvisí se svobodou – tam, kde je svoboda, se dá provozovat. V autoritativních režimech to nešlo. Ale když už se vydávaly historické samizdaty nebo historikové v exilu psali o tématech, o kterých se tady psát nemohlo, mohli to s těmi nahrávkami (tedy s orální historií) taky zkusit. To, že to neudělali, nám dnes chybí: mohli bychom se třeba po třiceti letech vrátit ke stejné socioprofesionální skupině a zkoumat ji například před rokem 1989 a dnes. To by byl neuvěřitelný pramen, kde by se krásně ukázaly jak slabiny orální historie, tak její výhody. Škoda. A konečně třetím pilířem orální historie je metodika: být připravený na všechny možné eventuality v rozhovoru, vědět, co znamená první a druhá fáze vedení rozhovoru, co je fáze sporu nebo vyjasňování atd. Připravujeme se před rozhovorem, chodíme do archivů, čteme literaturu, u déle trvajících projektů to zabere třeba půl roku, pak realizujeme rozhovory, vyhodnocujeme je a pořád o všem v týmu diskutujeme. Metodika si žádá svoje. Já mám například po dvaceti letech velké výhrady k tomu, co jsme dělali na začátku – naučili jsme se to až metodou pokus-omyl.

Bylo těžké s takovou vizí historie prorazit? Setkával jste se s odsudky či předsudky ze strany tradičních historiků?

Ti tradiční, konzervativní a skeptičtí historikové nám svou kritikou vlastně hodně pomohli. Naučili nás věcně a kriticky se obhajovat, zasloužili se o kultivaci našeho prostředí. Začátky byly těžké, ale vybojovalo se to a dnes už vše беру v dobrém. A pokud neměli naši kritici vyložené likvidační záměr, ale jen říkali, že to děláme špatně, bral jsem to jako pozitivní kritiku. Někdy mě to hodně mrzelo, někdy jsem byl naštvaný. Ale dnes myslím, že už to máme v rámci historické branže vyřešené a je to v pořádku. Dokonce bývám používán spíše jako beranidlo v sousedních státech bývalého východního bloku – abych jim pomohl prorazit s metodou. Je ale zajímavé, že tam ty ostré diskuse neprobíhají na linii historických disputací mezi samotnými historiky, ale spíše interdisciplinárně. Třeba v Polsku jsem takovou diskusi zažil se sociology a na Slovensku zase s etnology. Ti si myslí, že jim lezeme do zelí a že oni to znají z podstaty své disciplíny lépe. V Americe to takhle ale není, tam mají přístup opačný: pojďme se od jiných disciplín učit. Já to беру tak, že jsme svobodní a nikdo nemá monopol ani na dějiny, ani na témata, ani na metody. Už se mi podařilo nad tyhle z mého pohledu žabomyší války povznést. Jen je mi divné, že třeba v tom Polsku mezi sebou stále nemají jasno a bojují boje, které my už máme dávno za sebou, a potřebují mě zvenku. I když abych řekl pravdu, trochu tomu rozumím, protože já jsem také instrumentálně používal rozhovorů, které jsem nahrál s otci zakladateli a matkami zakladatelkami orální historie ve světě. To byl, myslím, velmi dobrý nápad, natáčet největší ikony orální historie ve světě na konferencích, dnes ten materiál používám jako výukový program. Z těch lidí úplně vyzařuje lidská empatie, životní moudrost a nakažlivé zaujetí pro to, co dělají. Já jsem to, co Poláci, Slováci či Slovinci dělají dnes se mnou (to, že mě používají jako beranidlo proti různým skeptikům), dělal v českém prostředí: když oni praktikují orální historii ve světě takhle, proč my bychom nemohli? Neměl jsem u nás, nota bene ve Střední Evropě, kromě lidí, kteří byli v mém projektu, nikoho, kdo by mi pomohl a s kým by se dalo spolupracovat. Nebylo to tak, že bych chtěl být pionýrem, jen to na mě prostě vyšlo. Zároveň jsem se ale nevěnoval výhradně orální historii – napsal jsem třeba knížku o big beatu *Byl to jenom Rock'n Roll?* nebo o životním prostředí *Nedalo se tady dýchat*, ve kterých je využito rozhovorů maximálně tak v deseti procentech. Sám sebe považuji prostě za historika soudobých dějin. Ale pochopil jsem přínos orální historie a chtěl jsem ho předat dál. Navíc mám rád výzvy – a když už je dnes orální historie etablovaná, tak mě moje energie v tomto směru trochu opouští. Ale zase miluji o tom přednášet.

S jakými zajímavými lidmi jste kromě již zmíněného Miloše Jakeše ještě hovořil?

Nechci, aby to znělo jako klišé, ale jsem si jistý, že každý člověk se svým životním příběhem je velmi zajímavý. Jde jen o to, jak jste v naslouchání nastavená. Žádný rozhovor není špatný, všechny vás obohatí. (A taky vám něco seberou. My nejsme moc trénovaní, aby s námi rozhovory emočně nic nedělaly, a to třeba i ve zlém: když děláte rozhovory s přeživšími holocaustu, tak vám to s psychikou docela cvičí.) Orální historie je ze své definice antielitářská a revoluční. To spočívá v tom, že dává hlas obyčejným lidem. Ne těm viditelným. Dáváme obyčejným lidem šanci promluvit do dějin, protože oni sami tu možnost nedostanou, před rokem 1989 vůbec a dnes také moc ne. Začínali jsme s lidmi viditelnými, což mělo logiku: šlo nám o to pochopit komunisty a disidenty, kteří proti sobě stáli. Začali jsme s nimi, abychom později mohli přejít k lidem méně viditelným. Proto stáli na počátcích výzkumů lidé velkého disentu: Václav Havel, s tím jsem vedl rozhovor asi rok a půl, Petr Pithart, Jiří Dientsbier, Hana Marvanová, Emanuel Mandler, Petr Placák, Jaroslav Šabat, ale i lidé z menších měst. Na druhé straně byl Miloš Jakeš, Rudolf Hegenbart, který vedl oddělení tajných služeb, Jindřich Poledník nebo Antonín Váňa, který jako první tajemník OV KSČ v Teplicích řídil nejprve zásah proti demonstrantům na teplické ekologické demonstraci, ale jako první funkcionář s nimi posléze vedl dialog již bez použití vodních děl a psů. Těch zajímavých lidí byly opravdu desítky, možná i stovky. Další zajímaví lidé, především z teoreticko-metodologického hlediska, se pak objevili v roce 2006, kdy jsem se dostal na konferenci orální historie do Sydney. Tam jsem byl úplně paralyzován, protože přede mnou ožila všechna ta slavná jména z odborných orálně-historických knih, v první chvíli jsem se bál na cokoli zeptat. Ale řekl jsem si: „Tady jsou ti opravdoví pionýři orální historie, zkusím se jich zeptat, jestli bych je nemohl nahrát.“ Jak jsem výše zmínil, nadšení z nich úplně sálalo. Sydney pro mě bylo vůbec důležité, pozval jsem tehdy celou komunitu orální historie do Prahy. Neřekl jsem jim ale úplnou pravdu, tvrdil jsem totiž, jak jsme v Čechách připravení, a přesvědčil jsem je, že Praha je v roce 2010 připravená hostit mezinárodní konferenci orální historie. Nakonec to vyšlo a dodnes držíme rekord: v Praze se sešlo 500 lidí z 55 zemí a byl to opravdu obrovský úspěch. Myslím, že v orálně-historických kuloárech dodnes Praha žije jako něco skvělého. Aby toho nebylo málo, tak jsem se stal v letech 2010-2012 prezidentem mezinárodní asociace, což pro mě bylo nepochopitelné. Byl jsem první nerodilý mluvčí – asociace má dva oficiální jazyky, angličtinu a španělštinu, a prezidenti se vždycky střídali: jeden byl z Ameriky, Austrálie nebo Anglie, druhý z Latinské Ameriky. A teď najednou taková maličká země... Rozhodla možná i naše stále

se zvětšující účast na konferencích: obsazujeme teď pokaždé pomyslné páté nebo šesté místo. Není to sice jako fotbal, orální historie se provozuje ve zhruba 60 zemích, ale my jsme na špičce. V roce 2006 mě pak pan profesor Sokol pozval na FHS a to bylo také pěkné. Myslel si, že pomůžu slabším studentům, kteří nebudou schopni napsat diplomku na nějaké velké téma, a tak budou alespoň dělat dobré rozhovory. Říkal jsem mu, že to tak úplně nevidím, ale takhle ta spolupráce začala. A když končil jako děkan, už jsme měli akreditovaný obor.

Kdo inicioval založení magisterského oboru Orální historie – soudobé dějiny?

To jsem inicioval já. Viděl jsem totiž, jak zoufale málo nás je. Na Akademii věd jsme vytvořili v roce 2000 Centrum orální historie, ale byli jsme tam dva, tři, maximálně tři a půl člověka. A těch témat! Měli jsme vlastní projekty a někdo nás pořád zval, že má něco strašně důležitého, co nám chce sdělit, a tak jsme vlastní projekty odkládali. Viděli jsme, že to nestíháme a potřebovali jsme vyučit nové kolegy a kolegyně. To byla jediná možnost. Zkoušeli jsme různé kurzy, třeba čtrnáctidenní, ale nebylo to ono. V současnosti máme 120 absolventů a jejich témata by bez nich prostě nebyla. V každé diplomce se skrývá zhruba deset rozhovorů, takže v současné době máme přes tisíc rozhovorů a to je nějaká sada znalostí o minulosti i přítomnosti! Je to skvělé. Naši studenti jsou to nejlepší, co máme na kontě, protože to je vklad do budoucnosti. Já neberu psaní knih a učení jako dvě různé věci, podle mě se ty aktivity prolínají. Jsou dva typy vědců: první potřebují klid, tři roky si chodí do archivu, nikdo je nevidí a oni pak napíší krásnou knížku, o které vědí, že je dobrá. Já jsem typ druhý, nejsem o svém tématu přesvědčený, potřebuji o něm s lidmi mluvit a studenti jsou výborná zpětná vazba. Někdy může být i takzvaně hloupá či naivní studentská otázka nesmírně důležitá, protože jsou to věci, které by mě třeba vůbec nenapadly. A to je přesně orální historie – respondenti nám také často říkají, že nám nemají co nového říct, že jsou to obyčejní lidé, a přitom říkají spoustu věcí, které by nás od stolu nenapadly.

Změnila ta léta rozhovorů nějak zásadně Váš pohled na soudobou historii?

Změnila. Často je to fráze, ale teď je to pravda: dřív to byla taková bipolární, černobílá dichotomie. Nejdřív jsme to podporovali vlastní tvorbou: dissent versus KSČ. Ale chyběli tam lidé, my jsme vlastně popisovali jen zhruba tři procenta populace, která byla vidět. Chyběla tam ta takzvaná mlčící většina – i když s tímhle pojmem já nesouhlasím. Když zkoumáte společnost hlouběji, vidíte, že někteří lidé mlčeli, ale jiní ne. Je to zjevné i v odpovědích, když se třeba ptáte: "A vaši rodiče také spadali do tzv. mlčící většiny?" "Ne, ti byli jiní. Ale soused. To byla ta mlčící většina." Když lidé mluví o druhých, které znají, je to jiné, než když mluví jen obecně, bez osobní znalosti. Tak to máte se vším: s migrační krizí, s obavami z Němců po válce... Lidé, kteří žili na hranicích, nebo lidé, kteří se stýkají s jinou etnicitou, z toho nejsou tak vystrašení, jako ti, kterým je to jen sdělováno. Ty lidské příběhy změnil každého. Nebo je to možná věkem. Ale říkám si, že je to obrovské privilegium: moci poslouchat lidské příběhy, a ještě za finanční ohodnocení. Je to moje práce, ale zároveň i můj koníček. Ti lidé vás neustále poučují a pořád s nimi rostete. Tohle privilegium každý nemá a já si toho hodně vážím. Na druhou stranu toho taky někdy mám plné zuby a hledám svůj klid v archivu, jen s tužkou a s papírem, v tichu. Dobrý rozhovor je skoro jako šichta horníka v dole.

Mohl byste zmínit zajímavý zážitek nebo překvapení z nějakého rozhovoru?

Zajímavý byl průběh některých rozhovorů. Někteří lidé nejdřív nemají moc čas a pak se do toho najednou dostanou. Třeba když jsem vedl rozhovor s Václavem Havlem, tak zapomínal, že má nějaké mezinárodní setkání a nahrávali jsme a nahrávali. Nebo rozhovor s Rudolfem Hegenbartem. Když jsme za ním s doktorem Otáhallem přijeli, dostali jsme k svačině smaženici z hub, které Rudolf Hegenbart ráno s manželkou nasbíral. My jsme měli různé metodické poučky, že máme například přijmout masitou stravu, i když jsme vegetariáni, nebo si dát pivo či sklenku vína, jen aby se uvolnilo napětí, abychom se dostali k tomu příběhu. Pan doktor Otáhal se na tu smaženici tak podíval a říkal, že tedy houby moc nemusí, ale že to sní, já jsem si říkal, proč by nás někdo chtěl trávit, a tak jsme to snědli. Člověk do toho jednání, zvláště s těmi komunistickými funkcionáři, zkrátka přicházel se svými předsudky. Jindy bylo zase zajímavé, jak se postupně budovala důvěra, tak jsme se postupně stěhovali v bytě: začínali jsme s rozhovory v kuchyni, pak už jsme byli v pracovně a narátor mi ukazoval fotky, na kterých byl s Husákem, a při třetím rozhovoru mi ukázal takové jakoby akvárium, kde měl vystavené na červeném plyši různé medaile, skoro jako oltář. Každý rozhovor byl jiný, my jsme měli nějakou vizi, která se někdy potvrdila a někdy na toho člověka přinesla úplně jiný náhled. Nutilo nás to snažit se porozumět, proč se třeba lidi dali tou nebo onou cestou, a pochopit to ve vnitřní logice daného vyprávění. To neznamenal, že se z vás po rozhovoru stal přesvědčený komunista nebo antikomunistka nebo příznivce puntíků nebo krychliček, ale že se jste se to snažila z toho vyprávění a v tom dobovém kontextu pochopit.

Vystřídal jste několik škol i akademických pracovišť. Zdá se Vám naše fakulta být v něčem jiná? Pokud ano, v čem?

Funguje to tady ještě hodně na té bázi "jiná škola". Ono se to tak říkalo a opravdu to tak dřív bylo. Teď si ale nejsem úplně jistý, jestli by se mělo to "jiná" ještě na bázi té revolučnosti držet, být revoluční a rebelovat za každou cenu. Je to jako s orální historií – dlouho jsme byli rebelující a exoti. Ale dnes už je ta škola jinde, má stabilní vedení, už to není takové to rodinné disidentské prostředí, už je normální. A já normální беру jako dobré, že se vše dostalo v tom dobrém slova smyslu do ustálených kolejí. Škola nemá být trvale revoluční, disidentská a ne-normální ve své organizaci, ale v lidech, kteří ji tvoří. To znamená, že by se měla snažit přilákat zajímavé a kreativní lidi, které baví učit, a v tom být ne-normální. Jednou jsem zkoušel učit i na soukromé škole. Nemám nic proti soukromému školství, ale jsem rád, že jsme pořád v poměru student-profesor nebo kolega-kolegyně, protože bych se nechtěl dostat do role klienta. S tím mám problém. Akceptuji, že soukromý sektor je potřeba, ale není to pro mě. Takže jsem moc rád, že učím na Univerzitě Karlově, na kterou bych se v životě po gymnáziu nepřihlásil, protože bych si říkal, že na to nemám ani jako student. Připadá mi to tedy ještě dnes dost neuvěřitelné.

Děkuji Vám za rozhovor.

Marie Pavlásková

21. 10. 2016

Rozhovor byl dne 21. 10. 2026 převzat z <https://fhs.cuni.cz/FHS-1537.html>.